

Proloog

Op de Place de la Concorde in Parijs werden tijdens de Franse Revolutie executies met de guillotine voltrokken. Een van de eerste slachtoffers was koning Lodewijk xvi. Vanavond, ruim tweehonderddertig jaar later, wordt er op die plek op olympisch niveau gebasketbald.

Ik zie Lodewijk al zitten op een wolk, zijn hoofd in zijn schoot: ‘Gaan ze nu echt met ronde dingen door een ring gooien op de plek waar ik door het scheermes van de Revolutie werd onthoofd? Is dit een grap?’

‘Maar Frankrijk speelt momenteel de finale, Uwe Koninklijke Hoogheid.’

‘Hoeveel staat het?’

‘Frankrijk leidt met 16-15, nog zo’n 17 seconden te gaan. Dit kan niet meer misgaan, Uwe Koninklijke Hoogheid.’

‘*Allez les Bleus! Allez les Bleus!* Kom op, jongens. Koppie erbij,’ roept Lodewijk lachend.

Worthy de Jong heeft de geelblauwe basketbal in zijn handen. De tijd dringt, maar Worthy is een speler die op zo’n moment juist meer tijd weet te creëren, hoe minder tijd hij lijkt te hebben, des te meer tijd hij weet te creëren. De Jong heeft nooit het gevoel dat hij in tijdnood zit.

Zijn eerste tweepunter mist de basket, maar teamgenoot Jan Driessen – een vuurtoren van een man, met bruine krullen en een lichtgevende glimlach – pakt de belangrijkste rebound van zijn leven. Driessen passt de bal terug naar De Jong. En weer is er die rust. Die jaloersmakende kalmte. Het doet denken aan een actiefilm waarin iemand een bom onschadelijk moet maken.

10... 9... 8...

Arvin Slagter, die onder zijn oranje tenue zwarte compressiekleding draagt en hierdoor op een tijger lijkt, trekt naar de linkerkant van het veld. Hij beweegt als een roofdier. Dodelijk doeltreffend. Jan Driessen doet hetzelfde. Hun Franse bewakers moeten mee, en zo ontstaat een soort startbaan voor de zesendertigjarige Worthy. Als een supersonisch passagiersvliegtuig zweeft de vlaggendrager over de Place de la Concorde. 16-16. We gaan verlengen.

Dimeo van der Horst komt in het veld voor Driessen. Spieren, een snor en een afro. Als De Jong wederom een tweepunter mist en de Fransen op voorsprong komen, lijkt zilver het hoogst haalbare. En dat is wonderschoon. De mannen zullen alsnog als helden onthaald worden. De lintjes, de aandacht, de herinneringen en de broederschap zullen na verloop van tijd als goud gaan aanvoelen.

Met nog acht seconden op de klok speelt Slagter de bal naar De Jong. De tweepunters vallen niet, maar zijn teamgenoten blijven in hem geloven. Ze kennen hem. Ze weten dat hij zich al sinds zijn elfde voorbereidt op dit ene schot. Sinds de tijd dat hij en zijn vrienden de nooduitgang van gymzaal Kortvoort forceerden om 's avonds te kunnen

basketballen. Ze kennen die legendarische basket in de Blauwdasstraat. Op elfjarige leeftijd droomde Worthy de Jong al hoger dan de flats van de Bijlmermeer.

In het basketbal verwijst de term *go-to guy* naar de speler op wie een team steunt voor het scoren van belangrijke punten. Die speler moet onder druk presteren. Worthy de Jong is al zijn hele carrière die guy. Maar als hij deze tweepunter maakt, verandert de *go-to guy* in een *gotu guy* – goud, in het Sranantongo.

7... 6... 5...

Worthy kijkt naar de schotklok naast het veld. Hij rent over de vijf olympische ringen op de vloer en zoekt kalm naar zijn plek. Haast is voor mensen die nog niet weten wat er gaat gebeuren. Hij begeeft zich in andere kringen.

De Franse verdediger staat pal voor hem en maakt een Eiffeltoren van zichzelf. Smeedijzer en vastberadenheid. De goudkoorts lijkt zijn armen alleen nog maar langer te hebben gemaakt. Ook hij kent De Jong. Hij heeft de beelden gezien. Hij weet dat Worthy een brandweerman is die pas écht in actie komt als het hele gebouw in de fik staat. Hij moet omringd zijn door vlammen om koel te kunnen blijven.

De hoek lijkt onmogelijk, wiskundig onoplosbaar. Juist daarom springt Worthy naar achteren. Het is bijna filosofisch: achteruitspringen om op voorsprong te komen.

De vlaggendrager heeft zijn vlag geplant in de Nederlandse sportgeschiedenis. De jongen die altijd al goud wás, is nu ook goud voor de buitenwereld. Of zoals hij het zelf later zei: 'Ik ben het goud dat de medaille draagt.'

Dit is het verhaal over de jongen die leerde basketballen in de Blauwdasstraat en over de man die, op een warme avond in augustus 2024, hoger sprong dan de Eiffeltoren.

12.

Een dag later fiets ik naar het Twatwaplein in Amsterdam-Zuidoost. De zon hangt als een gouden medaille boven de stad. Als ik door parkjes rijd, ruik ik nog de barbecueelucht van de avond ervoor – een zomerse mix van varkensvlees en marihuana. De grasvelden zijn leeg, maar de prullenbakken zitten vol.

‘Dit hier is de Vogeltjeswei,’ zegt een oude man op een krukje. Met zijn wandelstok maakt hij een cirkel in de lucht om aan te geven hoe ver ‘dit hier’ precies reikt. ‘Het heette al zo voordat hier huizen stonden. Mannen zoals ik hielden op deze grond wedstrijden met onze vogels. Soms is het beter om naar zangvogels te luisteren dan naar je vrouw of je schoonmoeder. Begrijp je, jongen?’

Ik knik en kijk ondertussen naar drie jongens die op heilige grond aan het basketballen zijn. Het Twatwaplein ligt aan de Blauwdasstraat. Dit is een van de plekken waar Worthy de Jong heeft leren basketballen.

De oude man laat me een foto van zichzelf op zijn telefoon zien. Op de afbeelding draagt hij louter spijkerstof en heeft hij een rode vogelkooi in zijn handen. ‘Ik heb al een paar jaar geen vogels meer, maar ik mis het wel. Als je zo’n

vogeltje bij je draagt, hoor je de hele dag de geluiden van thuis. De geluiden van Suriname. Daarom wilde ik altijd de mooiste kooi hebben. De geluiden van thuis horen in een paleisje thuis, noh?’

Met lood in mijn schoenen loop ik op de basketballers af. Wat sporten betreft, zit al mijn gevoel in mijn voeten. Als tiener heb ik vaak op het Museumplein gebasketbald, maar alles wat ik deed was zo houterig dat ik mijn teamgenoten splinters gaf.

‘Mag ik misschien meedoen?’ vraag ik. Nog voordat ze ‘nee’ kunnen zeggen, vertel ik dat ik een boek over Worthy de Jong aan het schrijven ben. Vrijwel direct speelt een van hen, een jongen in een te grote groene broek, de bal naar me toe. Ik stuiter drie keer, zak door mijn knieën en gooi hem richting de basket.

‘Beter ben je beter in schrijven,’ lacht een andere jongen in het voetbalshirt van het nationale team van Ghana.

‘Je mag meedoen, maar je moet weten: dit is geen sport,’ zegt de derde jongen. De tatoeages op zijn ontblote bovenlichaam laten zien hoe en waarom zijn hart klopt. ‘Voor de zwarte man is een basketbalpleintje een soort kerk. Als je weleens in Amerika bent geweest, weet je dat veel veldjes de naam van Malcolm x, Martin Luther King of Nelson Mandela dragen. Daar zit een belangrijke *message* in verstopt. Als je blijft basketballen, kan zo’n pleintje een pad naar *greatness* worden. Begrijp je? Het lijkt misschien een spelletje, maar het is geen spelletje. Dit is geen badminton op de camping of zo. Straatbasketbal is een cultuur. Het is

mode, het is muziek, het is ontsnapping, het is hoop. Kijk naar Worthy. Die man heeft ook shit meegemaakt, maar hij is blijven basketballen, en nu gaan ze veldjes naar hém vernoemen.’

‘Als je in een buurt als deze opgroeit,’ zegt de jongen in de groene broek, ‘groeï je toch op in een soort schaduw. Begrijp je? En dat is niet erg. Maar als ik basketbal, ontsnap ik aan die schaduw. Je moet weten: Worthy heeft deze medaille gewonnen dankzij de Bijlmer – niet ondanks. Snap je? Deze plek is magisch. En vergeet dit niet: de Bijlmer heeft meer betekend voor de Nederlandse sport- en muziekscene dan Papendal en alle conservatoria bij elkaar.’

Tijdens het basketballen voel ik inderdaad dat dit verder gaat dan sport of spel. Voor deze jongens is het basketbalveld misschien wel de eerste plek waar ze echt mogen bestaan. Niet als probleem, niet als statistiek, maar als jongens met ritme in hun enkels en vuur in hun borstkas.

Dit draait niet om de voorkant van een paspoort, maar om de precisie van de pass.

Hoe je beweegt. Hoe je dekt. Hoe je reageert als het spel te ruw wordt.

Tussen beton en basket groeien dingen die geen leraar je kan geven. Een bijnaam. Een houding. Een vorm van trots die voorouders doet herleven.

En nee, niet iedereen die hier speelt wordt prof, maar iedereen kan hier een professionelere versie van zichzelf worden.

Druipend van het zweet stap ik op de fiets.